

Doğal Afet Yaşayan Anne ve Bebeklerin Temas Engellerinin Bağlanma Durumlarına Etkisi

The Effect of Contact Barriers on The Bonding Status of Mothers and Babies Experiencing Natural Disasters

Maksude YILDIRIM¹, Sıdika Özlem CENGİZHAN²

ÖZ

Bu çalışma doğal afet yaşayan anne ve bebeklerin temas engellerinin bağlanma durumlarına etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Tanımlayıcı türde yapılan bu çalışma Kahramanmaraş merkezli depremlerden etkilenen ve Adıyaman'da konteyner kentte kalan 0-18 ay aralığındaki bebeklerin anneleri ile yürütülmüştür. Çalışmanın verileri araştırmacı tarafından hazırlanan "Tanıtıcı Özellikler Formu", "Anne-Bebek Temas Engelleri Ölçeği" ve "Anne-Bebek Bağlanma Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde yüzde, ortalama, standart sapma, Kolmogorov-Smirnov normallik testi, Kruskal Wallis, Mann Whitney-U ve regresyon analizleri kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda katılımcıların Anne-Bebek Temas Engelleri Ölçeği puan ortalamaları $41,46 \pm 13,39$, Anne-Bebek Bağlanma Ölçeği puan ortalamaları ise $3,20 \pm 4,02$ olarak hesaplanmıştır. Anne-bebek temas engellerinin etkisinde kalma, depremden sonra bebekten ayrı kalma durumu gibi faktörlerden etkilendiği, anne-bebek bağlanmasının ise bebeğin depremden önce ya da sonra doğma durumu gibi faktörlerden etkilendiği belirlenmiştir. Anne-Bebek Temas Engelleri ve Anne-Bebek Bağlanma ölçeklerinden alınabilecek en az ve en çok puanlar göz önünde bulundurulduğunda katılımcıların anne-bebek temas engellerinin orta düzeyde, anne-bebek bağlanma düzeylerinin ise düşük düzeyde olduğu söylenebilir. Sağlıklı bir anne-bebek bağlanması için, temas engellerinin önlenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Anne, Bebek, Temas engelleri, Bağlanma, Doğal afet

ABSTRACT

This study was conducted to examine the effects of barriers to physical contact between mothers and their infants on attachment in the context of experiencing natural disasters. This descriptive study was conducted with the mothers of infants aged 0-18 months who were affected by the Kahramanmaraş-centered earthquakes and were residing in container settlements in Adıyaman. The study data were collected using the "Introductory Characteristics Form", "The Mother Infant Contact Barriers Scale", and "Mother to Infant Bonding Scale", which were developed by the researcher. In the evaluation of the data, percentage, mean, standard deviation, Kolmogorov-Smirnov normality test, Kruskal-Wallis, Mann-Whitney U, and regression analyses were used. As a result of the analyses, the participants' mean scores for the mother infant contact barriers scale were calculated as 41.46 ± 13.39 , while the mean scores for the mother to infant bonding scale were 3.20 ± 4.02 . It was determined that mother-infant contact barriers were influenced by factors such as being trapped under rubble or being separated from the infant after the earthquake, while mother-infant bonding was affected by factors such as whether the infant was born before or after the earthquake. Considering the minimum and maximum possible scores on the The Mother Infant Contact Barriers and Mother to Infant Bonding scales, it can be stated that participants' mother-infant contact barriers are at a moderate level, while their mother-infant bonding levels are at a low level. For a healthy mother-baby bond, it is recommended to prevent contact barriers.

Keywords: Mother, Baby, Contact barriers, Bonding, Natural disasters

Önemli Noktalar

* Literatür incelendiğinde doğal afet yaşayan anne ve bebeklerin temas engelleri ve bağlanma durumlarını inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

*Doğal afet yaşayan anne ve bebeklerin temas engelleri ve bağlanma durumlarını incelediğimiz çalışmamızda; doğal afetlerin anne-bebek temas engellerinin yaşanmasına neden olabileceği ve anne-bebek bağlanmasını olumsuz etkileyeceği belirlenmiştir.

Adıyaman Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan etik kurul izni (Tarih:05.12.2023, Karar: 481) ve kurum izni alınmıştır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Maksude YILDIRIM, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Adıyaman Üniversitesi, Hemşirelik Bölümü, yildirimmaksude@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7041-3885

² Dr. Öğr. Üyesi, Sıdika Özlem CENGİZHAN, Ebelik Anabilim Dalı, Adıyaman Üniversitesi, Ebelik Bölümü, sidika_cengizhan@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-6546-4282

İletişim / Corresponding Author: Maksude YILDIRIM
e-posta/e-mail: yildirimmaksude@gmail.com

Geliş Tarihi / Received: 26.09.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 14.12.2024

GİRİŞ

Afet kavramı, toplumun bütününe veya bir kısmını etkileyen bazı fiziksel, sosyal ve maddi kayıplara neden olan, insanların rutin hayatlarının değişmesine ve bozulmasına yol açan, etkilediği toplumların baş edemediği, teknolojik, doğal ve insan kaynaklı olaylar olarak tanımlanmaktadır.¹ Doğal afetler insanları ve yaşamlarını birçok alanda olumsuz etkilemektedir. Deprem de bunlardan birisidir. Türkiye’de 6 Şubat 2023 saat 04:17’de ve 13:24’te Merkez üssü Kahramanmaraş olarak kayıtlara geçen ve 11 il’in etkilendiği 7,7 ve 7,6 şiddetindeki depremler ülkemizde ve dünyada görülen yüz yılın en büyük depremlerinden biri olarak kayıtlara geçmiştir.² Fiziksel, mental ve maddi açıdan ciddi kayıplara yol açan doğal afetler tüm halkı ve özellikle kırılgan biyolojik özelliklerinden dolayı kadınları daha fazla etkilemektedir.^{3,4} Her doğal afette olduğu gibi asrın felaketi olarak geçen bu depremde de kadınlar barınma ve hijyen sorunlarının yanı sıra anne olmak, toplumsal cinsiyetin gerektirdiği roller gibi nedenlerden ötürü daha fazla etkilenmiştir.⁴⁻⁶ Kadın olmanın getirdiği zorlukların yanı sıra bebeklerini/çocuklarını koruma ve bakımlarını üstlenme görevleri annelerin yükünü afet dönemlerinde daha da arttırmaktadır.⁷ Ebeveynlerin ve çoğu zaman annelerin görevi olan bebek bakımı, barınması, beslenmesi ve diğer tüm bebek bakım işlemlerinin doğal afetlerde kesintiye uğradığı ya da olumsuz etkilendiği bilinmektedir.⁸ Doğal afet sonrası annenin bebeğine karşı sorumluluklarını yerine getirememesi ya da bebeğinin ihtiyaçlarını karşılayamaması gibi durumları anne ve bebek arasındaki iletişimi etkileyebileceği düşünülmektedir. Anne ve bebek iletişimi açısından çok önemli olan doğum sonu dönem anneye ve aileye bebek bakımı, barınması, ısınması, bebeğin beslenmesi, şefkat gösterme gibi yeni roller ve görevleri de beraberinde getirmektedir.^{9,10} Ancak yaşanan doğal afet gibi durumların neden olduğu fiziki koşullar ve duygusal durumların doğum sonu dönemde anne bebek temas engellerine neden olabileceği

düşünülmektedir. Çünkü anne bebek temas engelleri; fiziki koşullar, duygusal durumlar, anne ve bebeğin içinde bulunduğu durumlardan etkilenen çok yönlü bir kavramdır.^{11,12} Herhangi bir nedenle anne ve bebek temasının sekteye uğramasının anne bebek bağlanmasını da olumsuz etkilediği bilinmektedir.¹³ Anne ve bebek arsında oluşan somut mesafenin ya da temas engellerinin zamanla soyut ya da duygusal mesafelere neden olabileceği ifade edilmektedir.¹² Duygusal mesafe ise anne bebek bağlanmasının olumsuz etkilenmesine neden olacaktır.¹³

Bağlanma genel anlamda, kişinin bireylere karşı hissettiği kuvvetli duygusal bağlardır. Bağlanma bebeklik döneminde başlayıp zamanla şekillenmektedir.¹⁴ Bağlanma, bebeğe uygun yakınlık kurabilme, bebek dilinden anlama, göz teması sağlayabilme, bebeğine şefkatli bakım verebilme, sevgiyle sarılma, gülümseme, ona dokunmak bebeğin herhangi bir ihtiyacını algılayabilmek gibi davranışları kapsamaktadır. Bu maternal bağın kurulabilmesi için de mümkün olduğu kadar doğumu takip eden en kısa sürede anne ve bebek temasının sağlanması ve bu temasın sürdürülmesi oldukça önemlidir.¹² Anne bebek bağlanması, her iki tarafın da zevk aldığı, memnun kaldığı sıcak ve sürekliliği olan yakın bir ilişki şeklindedir.¹⁵ Bağlanma teorisine göre; bebeğin biyolojik olarak güven gereksinimlerinden dolayı erken dönemde anneye bağlanma ve annenin bebeğin ihtiyaç duyduğu zaman ulaşılabilir olup olmadığı, bebeğe gösterdiği ilgi ve davranışlarının bebek tarafından nasıl algılandığı olarak ifade edilebilir.¹⁶ Anne ile bebek arasındaki bağlanma birçok faktörden etkilenen ve zamanla gelişip değişen bir ilişkidir. Etkileri daha uzun vadede olan anne bebek bağlanması bireyde iletişim, benlik saygısı ve özgüvenini olumlu veya olumsuz etkileyebilmektedir. Bu nedenle büyüme ve gelişmeyi sağlıklı bir şekilde sürdürmede anne bebek bağlanması çok önemlidir.¹⁷ Ancak yaşanan doğal afetlerin neden olduğu fiziksel, duygusal, psikolojik birçok durum

duygusal temellere dayanan bağlanmanın olumsuz etkilenmesine neden olabilmektedir. Bu nedenle doğal afet yaşayan anne ve bebeklerinde bağlanmanın değerlendirilmesi ve bağlanmayı olumsuz etkileyen durumlara çözüm önerilerinin bulunması önemlidir.¹⁸ Ancak literatür incelendiğinde doğal afet yaşayan anne ve bebeklerin yaşadıkları temas engelleri ve bağlanma durumlarını inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu bağlamda, bu çalışma doğal afet yaşayan

anne ve bebeklerin temas engellerinin bağlanma durumuna etkisini incelemek amacıyla tanımlayıcı bir çalışma olarak yapılmıştır.

Araştırma Soruları

Doğal afet yaşayan anne ve bebeklerin temas engelleri ve bağlanma düzeyi nasıldır?

Doğal afet yaşayan anne ve bebeklerin temas engellerinin bağlanma durumlarına etkisi var mıdır?

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın Türü

Bu çalışma “Doğal afet yaşayan anne ve bebeklerin temas engellerinin bağlanma durumlarına etkisi”ni incelemek amacıyla tanımlayıcı bir çalışma olarak yapılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çalışma Şubat-Haziran 2024 tarihleri arasında yürütülmüştür. Çalışmanın evrenini 7,7 ve 7,6 Kahramanmaraş merkezli depremlerden etkilenen ve Adıyaman’da konteyner kentte kalan 0-18 ay aralığındaki bebeklerin anneleri oluşturmuştur. Örneklem dahil edilecek birey sayısı, A-priori Sample Size Calculator for Multiple Regresyon programı (alfa düzeyi 0,05, etki büyüklüğü 0,15, değişken sayısı 16 ve istenen istatistiksel güç düzeyi 0,90) kullanılarak hesaplanmış ve en az 175 kişiye ulaşılması gerektiği belirlenmiştir.¹⁹ Araştırmada eksik veri olma olasılığı göz önünde bulundurularak minimum örneklem sayısından %80 fazla olmak üzere toplam 315 kişiye ulaşılması planlanmıştır. Çalışmaya katılan beş kişi formları eksik doldurdıkları için çalışmadan çıkarılmışlardır. Çalışma 310 kişinin katılımı ile tamamlanmıştır.

Dahil edilme kriterleri: 0-18 ay aralığında çocuğu olmak, Türkçe konuşabilmek, iletişim için herhangi bir engelinin olmaması, çalışmaya katılmayı kabul etmek

Dışlanma kriterleri: Herhangi bir psikiyatrik tanısının olması

Veri Toplama Araçları

Çalışmanın verileri araştırmacı tarafından hazırlanan “Tanıtıcı Özellikler Formu”, “Anne Bebek Temas Engelleri Ölçeği (ABTEÖ)” ve “Anne-Bebek Bağlanma Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Çalışmanın verileri, katılımcının ikamet ettiği konteynerde araştırmacı tarafından yüz yüze görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Her bir anketin doldurulması ortalama 10-15dk sürmüştür.

Tanıtıcı Özellikler Formu: Katılımcıların sosyodemografik özelliklerini içeren 16 sorudan oluşmaktadır.^{17,20,21}

Anne Bebek Temas Engelleri Ölçeği (ABTEÖ): Ölçek doğum sonrasında anne ve bebek arasında yaşanan temas engellerini annenin bildirimine dayanarak ölçmek amacıyla 2020 yılında Akik ve Batıgün tarafından geliştirilmiştir. Beşli likert tipte olan ölçek toplam 18 madde ve dört alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte yer alan 4, 5 ve 18. maddeler ters kodlanmaktadır. Ölçeğin toplamı için Cronbach alpha değeri 0.81 olarak bulunmuştur. Ölçekten alınan toplam puan arttıkça anne ve bebek arasındaki temas engellerinin derecesi de artmaktadır.¹² Çalışmamızda Cronbach alpha değeri 0,85 olarak hesaplanmıştır.

Anne-Bebek Bağlanma Ölçeği (ABBÖ): Doğumdan sonraki dönemde anne ve bebek arasında kurulan bağı değerlendirmek amacıyla 2005 yılında Taylor ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması ise 2008 yılında Aydemir ve Alparslan tarafından yapılmıştır.

Dörtlü likert tipte olan ölçek toplam sekiz maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin anneye ait Cronbach Alpha değeri 0,68, babaya ait Cronbach Alpha değeri ise 0,72 olarak bulunmuştur.²² Çalışmamızda Cronbach alpha değeri 0,83 olarak hesaplanmıştır.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmaya başlamadan önce, Adıyaman Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan gerekli etik kurul izni (Tarih:05.12.2023, Karar: 481) ve kurum izni

alınmıştır. Katılımcılara çalışmanın amacı açıklanıp yazılı ve sözlü onamları alınmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırma verilerinin değerlendirilmesinde SPSS bilgisayar programı kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde yüzde, ortalama, standart sapma, Kolmogorov-Smirnov normallik testi,²³ Kruskal Wallis, Mann Whitney-U ve regresyon analizleri kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Tablo 1. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri

	Sayı (N)	Yüzde (%)
Yaş		
30 yaş ve altı	169	54,5
31 yaş ve üstü	141	45,5
Medeni durum		
Evli	302	97,4
Bekar	8	2,6
Bebegin cinsiyeti		
Kız	156	50,3
Erkek	154	49,7
Sahip olunan bebegen ilk çocuk olma durumu		
Evet	118	38,1
Hayır	192	61,9
Bebegin doğum şekli		
Normal doğum	181	58,4
Sezaryen doğum	129	41,6
Bebeginiz depremden önce mi doğdu?		
Evet	96	31,0
Hayır	214	69,0
Sahip olunan çocuk sayısı		
Tek çocuk	109	35,2
2 ve üzeri çocuk	201	64,8
Annenin eğitim durumu		
Ortaokul ve altı	119	38,4
Lise ve üstü	191	61,6
Babanın eğitim durumu		
Ortaokul ve altı	84	27,1
Lise ve üstü	226	72,9
Aile tipi		
Çekirdek aile	242	78,1
Geniş aile	56	18,1
Parçalanmış aile	12	3,9
Ekonomik durumu		
Gelir giderden az	89	28,7
Gelir gidere eşit	172	55,5
Gelir giderden fazla	49	15,8
Depremde kayıp yaşama durumu		
Evet	132	42,6
Hayır	178	57,4
Enkazda kalma durumu		
Evet	60	19,4
Hayır	250	80,6
Depremden sonra başka ile gitme durumu		
Evet	148	47,7
Hayır	162	52,3
Depremden sonra bebegenizden ayrı kalma durumu		
Evet	27	8,7
Hayır	283	91,3
Test	$t=3,788$	$U=3063,500$
	$p=0,000$	$p=0,081$

Katılımcıların sosyodemografik özellikleri incelendiğinde; büyük çoğunluğunun 30 yaş ve altı, medeni durumunun evli olduğu görülmektedir. Büyük çoğunluğunun kız bebeğe sahip olduğu, bebegen ilk bebekleri olmadığı ve normal doğum yaptıkları belirlenmiştir. Yine katılımcıların büyük çoğunluğunun depremden sonra doğum yaptığı, iki ve üzeri sayıda çocuğa sahip olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun anne ve baba eğitim durumunun lise ve üstü olduğu, çekirdek ailede yaşadıkları, gelirlerinin giderlerine eşit olduğu bulunmuştur. Deprem ile ilgili durumları incelendiğinde ise büyük çoğunluğunun depremde kayıp yaşamadığı, enkazda kalmadığı, depremde sonra başka bir ile gitmediği ve depremde dolayı bebegeninden ayrı kalmadığı belirlenmiştir. (Tablo 1).

Tablo 2. Anne Bebek Temas Engelleri Ölçeği (ABTEÖ) ve Anne-Bebek Bağlanma Ölçeği (ABBÖ) puan ortalamaları

Ölçekler	Mean ± Sd	Median (Min- Max)
ABTEÖ	41,46±13,39	44,00 (18,00- 71,00)
ABBÖ	3,20±4,02	2,00 (0,00- 24,00)

Yapılan analizler sonucunda ABTEÖ'nün ortalamanın altında, ABBÖ'nün ise düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir (Tablo 2).

Annelerin ABTEÖ puan ortalamaları ile sosyodemografik özellikleri kıyaslandığında; bebegen depremde önce ya da sonra doğma durumu, baba eğitim seviyesi, aile tipi, ekonomik durumu, enkazda kalma durumu

ve depremden sonra bebekten ayrı kalma durumu ile ABTEÖ arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bebeği depremden önce doğan, baba eğitim seviyesi ortaokul ve altı olan, parçalanmış ailede yaşayan, geliri giderden az olan, enkazda kalan ve depremden sonra bebeğinden ayrı kalan annelerin ABTEÖ puan ortalamalarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Tablo 3).

Annelerin ABBÖ puan ortalamaları ile sosyodemografik özellikleri incelendiğinde; bebeğin doğum şekli, bebeğin depremden önce ya da sonra doğma durumu ile ABBÖ puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Normal doğum ile doğan ve depremden önce doğan bebeklerin annelerinde bağlanma puan ortalamalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Sosyodemografik özellikler ile ABTEÖ ve ABBÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması

	n	ABTEÖ Mean±Sd	ABBÖ Mean±Sd
Yaş			
30 yaş ve altı	169	41,22±13,69	3,15±3,85
31 yaş ve üstü	141	41,74±13,05	3,26±4,22
Test		U=11726,500	U=11789,500
		p=0,811	p=0,870
Bebeğin cinsiyeti			
Kız	156	41,88±13,71	2,95±3,48
Erkek	154	41,03±13,08	3,45±4,49
Test		U=11532,500	U=11798,500
		p=0,543	p=0,781
Bebeğin doğum şekli			
Normal doğum	181	40,57±13,16	3,54±4,18
Sezaryen doğum	129	42,70±13,64	2,72±3,74
Test		U=10502,500	U=10023,000
		p=0,132	p=0,029
Bebeğiniz depremden önce mi doğdu?			
Evet	96	45,19±12,22	4,02±4,09
Hayır	214	39,78±13,57	2,83±3,94
Test		U=7908,500	U=8280,000
		p=0,001	p=0,005
Sahip olunan çocuk sayısı			
Tek çocuk	109	42,29±13,89	2,88±3,77
2 ve üzeri çocuk	201	41,01±13,11	3,37±4,14
Test		U=10375,000	U=9965,500
		p=0,442	p=0,178
Annenin eğitim durumu			
Ortaokul ve altı	119	42,49±13,08	3,10±3,60
Lise ve üstü	191	40,81±13,56	3,26±4,26
Test		U=10475,	U=10945,000
		p=0,247	p=0,575

Tablo 3. (Devamı)

	n	ABTEÖ Mean±Sd	ABBÖ Mean±Sd
Babanın eğitim durumu			
Ortaokul ve altı	84	44,44±11,33	2,95±3,67
Lise ve üstü	226	40,35±13,93	3,29±4,14
Test		U=7879,000	U=9334,500
		p=0,021	p=0,818
Aile tipi			
Çekirdek aile	242	41,74±13,37	2,86±3,58
Geniş aile	56	38,39±13,60	4,35±4,45
Parçalanmış aile	12	50,00±7,96	4,66±7,84
Test		F=4,044	KW=4,517
		p=0,018	p=0,104
Ekonomik durumu			
Gelir giderden az	89	44,04±13,65	3,43±4,05
Gelir gidere eşit	172	39,74±13,45	2,93±3,66
Gelir giderden fazla	49	42,79±11,95	3,73±5,04
Test		KW=6,848	KW=1,515
		p=0,033	p=0,469
Depremde kayıp yaşama durumu			
Evet	132	43,08±13,37	3,69±4,37
Hayır	178	40,25±13,31	2,83±3,70
Test		U=10318,500	U=10596,500
		p=0,067	p=0,130
Enkazda kalma durumu			
Evet	60	49,26±10,41	3,45±3,96
Hayır	250	39,58±13,36	3,14±4,03
Test		U=4332,000	U=7010,000
		p=0,000	p=0,420
Depremden sonra bebeğinizden ayrı kalma durumu			
Evet	27	50,59±7,60	4,14±4,14
Hayır	283	40,59±13,50	3,11±4,00
Test		t=3,788	U=3063,500
		p=0,000	p=0,081

Anne bebek temas engellerinin anne bebek bağlanması üzerine etkisini belirlemek amacı ile ABBÖ'nin bağımlı, ABTEÖ'nin ise bağımsız değişken olarak belirlendiği regresyon modeli kurulmuş ve test edilmiştir. Kurulan model yapılan regresyon analizi sonucu anlamlı bulunmuştur ($F=20,780$, $p\leq 0,000$). ABTEÖ bağımsız değişkeninin, ABBÖ bağımlı değişkeninin toplam varyansının %0,6'sını açıklamaktadır ($R^2=0,063$) (Tablo 4).

Tablo 4. Anne Bebek Temas Engellerinin Anne-Bebek Bağlanma üzerine etkisi

	B	SE	β	t	p	R	R^2
Sabit	0,074	0,721		0,102	p=0,919		
ABTEÖ	0,075	0,017	0,251	4,559	p=0,000	R=0,251	$R^2=0,063$

SE=3,89745; F=20,780; dw=0.061; p=0,000

TARTIŞMA

Fiziksel, bilişsel, duygusal boyutları olan temas engelleri, anne ve bebekle ilgili birçok faktör tarafından etkilenebilmektedir.¹² Bebeğin sağlık sorunları ile hastaneye yatması ya da herhangi bir nedenle anne ile bebeğin ayrı kalması temas engellerinin önemli nedenleridir. Bebeğin sağlıklı bir şekilde gelişimini devam ettirebilmesi için doğumdan itibaren anne ve bebek arasında sağlıklı temasın sağlanması ve devam ettirilmesi gerekmektedir. Yaşanan temas engelleri anne bebek arasında sağlıklı bir bağlanmanın gerçekleşmesini de engellemektedir.¹³ Doğal afet yaşayan anne ve bebeklerin temas engellerinin bağlanma durumlarına etkisinin incelendiği bu çalışmada katılımcıların ABTEÖ puan ortalamaları $41,46 \pm 13,39$, ABBÖ puan ortalamaları ise $3,20 \pm 4,02$ olarak hesaplanmıştır. Literatüre bakıldığında anne bebek temas engellerini inceleyen çok fazla çalışma olmadığı fark edilmiştir. Ülkemizde yapılan iki çalışmada ise ABTEÖ puan ortalamaları $50,84 \pm 11,87$ ¹³ ve $46,60 \pm 9,79$ ²⁴ olarak hesaplanmıştır. Bağlanma ile ilgili çalışmalara bakıldığında doğum yapan annelerin bağlanma düzeyini değerlendiren çalışmalarda bağlanma puan ortalamalarının bizim çalışmamızdan çok daha yüksek olduğu belirlenmiştir.^{20,21} Gündüzalp ve Gürel ise yenidoğan yoğun bakım ünitesindeki bebeklerin anneleri ile yaptıkları çalışmalarında bağlanma puan ortalamalarını bizim çalışmamıza benzer olarak hesaplamışlardır.¹³ Dolayısıyla doğal afet ya da bebeğin yoğun bakım ünitesinde yatması gibi zorlu durumlarda anne bebek bağlanmasının olumsuz etkilendiğini ifade etmek mümkündür.

Çalışmamızda annelerin temas engellerini etkileyen faktörler de incelenmiş olup, bebeği depremden önce doğan, baba eğitim seviyesi ortaokul ve altı olan, parçalanmış ailede yaşayan, geliri giderden az olan, enkazda kalan ve depremden sonra bebeğinden ayrı kalan annelerin ABTEÖ puan ortalamalarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde annelerin doğal afet sonrası

temas engellerini inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Doğal afetler dışında annelerin yaşadıkları temas engellerini inceleyen iki çalışmada ise annelerin demografik özellikleri ile temas engelleri arasındaki ilişki incelenmemiştir.^{13,24} Doğal afetler sonrasında ebeveynlerinin hayatlarını kaybetmesi, afetten dolayı bebeklerin kimliklerine ulaşamaması, ebeveynlerin bebeklerini bulamaması, bebekler ve ebeveynlerinin ayrı hastanelerde tedavi altına alınması gibi pek çok nedenden dolayı ebeveynler bebeklerinden ayrı kalabilmektedirler.²⁵ Ebeveyn ve bebeğin ayrı kalması ise temas engellerinin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Bu ayrı kalma ilk olarak somut bir mesafeye daha sonra ise soyut olarak bebekten ayrılma hissinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.¹² Dolayısıyla depremden önce doğum yapan annelerin enkazda kalma ve bebeğinden ayrı kalma durumları yaşamış olmalarının temas engelli yaşamalarına neden olduğu düşünülmektedir. Doğal afetten dolayı bebekten ayrı kalma dışında ebeveynlerin eğitim seviyesi de ebeveyn çocuk arasındaki ilişki için önemli bir faktördür. Yapılan bir çalışmada eğitim seviyesi ve ekonomik durumun ebeveynlerin annelik ve babalık rolüne hazır olmalarını etkilediği belirtilmektedir.²⁶ Dolayısıyla doğal afetten bağımsız olarak eğitim seviyesi düşük olan ve gelir durumu kötü olan ebeveynlerin annelik ya da babalık rollerine tam adapte olamamalarından dolayı temas engelleri yaşayabilecekleri düşünülmektedir. Çalışmamızda ayrıca parçalanmış aileye sahip olan annelerin de temas engelleri puan ortalamalarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Boşanma sonrası hem erkek hem de kadınlarda öfke, stres, depresyon gibi duygusal sorunlar yaşandığı ifade edilmektedir.²⁷ Annenin psikolojik sağlığının anne bebek temas engellerine zemin hazırlayan önemli bir faktör olduğu bilinmektedir.¹² Bu nedenle parçalanmış aileye sahip olmanın annelerin temas engelleri yaşamasına neden olacağı

düşünülmektedir. Çalışmamızda anne yaşı, bebeğin cinsiyeti, bebeğin doğum şekli, sahip olunan çocuk sayısı, annenin eğitim seviyesi ve depremde kayıp yaşama durumu ile ABTEÖ arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Dolayısı ile anne ve bebeğin fiziksel olarak ayrı kalmasına neden olmayan durumların temas engeli oluşmasına neden olmadığını ifade edebiliriz.

Anne ve çocuk arasında gelişen duygusal bağ olarak tanımlanan bağlanma,²⁴ sağlıklı büyüme gelişme ve anneliğe uyum açısından önemlidir.^{17,28} Çocuk ve anne için önemli etkileri olan bağlanmanın sağlıklı bir şekilde gelişmesini etkileyen faktörlerin incelenmesi gerekmektedir. Özellikle doğal afet gibi birçok can ve mal kaybına neden olan durumların sağlıklı bağlanmayı olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir. Çalışmamızda doğal afet yaşayan bebeklerin annelerinin sosyodemografik özellikleri incelendiğinde; bebeğin doğum şekli, bebeğin depremde önce ya da sonra doğma durumu ile ABBÖ puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Normal doğum ile doğan bebeklerin annelerinde bağlanma puan ortalamalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yapılan çalışmalarda bizim bulgumuz ile benzer olarak normal doğum yapan annelerde bağlanma puan ortalamalarının daha yüksek olduğu belirtilmektedir.^{21,29} Diniz ve arkadaşları ise çalışmalarında (2024) doğum şeklinin bağlanmayı etkilemediğini tespit etmişlerdir.³⁰ Ayrıca çalışmamızda depremde önce doğan bebeklerin annelerinde bağlanma puan ortalamalarının daha yüksek olduğu da tespit edilmiştir. Ancak literatür incelendiğinde doğal afetlerde anne bebek bağlanmasını inceleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ülkemizde yaşanan ve asrın felaketi olarak adlandırılan Kahramanmaraş merkezli depremler ciddi yıkımlara ve kayıplara neden olmuştur. Böyle büyük bir depremin neden oldu şok, korku ve tarif edilemeyen duyguların anne ve bebek arasındaki bağın gelişmesini olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Bu nedenle depremde önce doğum yapan

annelerin bağlanma puan ortalamalarının daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra ölçekten alınabilecek maksimum puan göz önünde bulundurulduğunda çalışmamızda katılımcıların genel bağlanma puanlarının düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bulgular doğrultusunda doğal afetin anne bebek bağlanmasını olumsuz etkilediği söylenebilir. Çalışmamızda ayrıca annenin yaşı, bebeğin cinsiyeti, sahip olunan çocuk sayısı, anne ve baba eğitim seviyesi, aile tipi, ekonomik durum, depremde kayıp yaşama durumu, enkazda kalma durumu ve depremden sonra bebeğinden ayrı kalma durumu ile ABBÖ puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Engin ve Kuzu Ayyıldız (2021) çalışmalarında bizim bulgularımızın aksine anne eğitim durumu, gelir durumu, aile tipi ve bebeğin cinsiyeti gibi faktörlerin anne bebek bağlanma ile ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir.²¹ Çalışma bulgularımıza benzer olarak annenin yaşı,^{17,30,31} eğitim durumu,^{29,30} gelir durumu, bebeğin cinsiyeti¹⁷ gibi faktörlerin bağlanmayı etkilemediğini belirten çalışmalara rastlanılmıştır. Bulgularımızın aksine gelir durumu,²⁹ bebeğin cinsiyeti,³⁰ anne eğitim durumu^{31,32} gibi faktörlerin bağlanmayı etkilediğini bildiren çalışmalar da bulunmaktadır.

Anne ve bebek arasındaki bağın sağlıklı bir şekilde kurulabilmesi için, anne ve bebeğin doğumdan sonraki en kısa sürede bir araya getirilmesi ve birbirileri ile temaslarının sağlanması¹² ve daha sonraki süreçlerde de bu temasın devam ettirilmesi gerekmektedir. Anne bebek temasının yanı sıra annenin doğumdan sonra hissettiği duyguların da anne bebek bağlanma ile ilgisi olduğu bilinmektedir.²² Yapılan bir çalışmada da annelerin doğum sonrası süreçte yaşadıkları postpartum depresyon gibi psikolojik sağlığı etkileyen faktörlerin anne bebek bağlanmasını olumsuz etkilediği belirlenmiştir.³³ Yaşanan büyük çaplı doğal afetler sonrası insanların can ve mal kayıpları yaşadıkları, ruhsal olarak çöktükleri,³⁴ evlerini, memleketlerini terk etmek zorunda kaldıkları, insanların eşlerini,

çocuklarını, ailelerini kaybettikleri bilinmektedir. Yakın bir tarihte ülkemizde yaşanan 6 Şubat Kahramanmaraş merkezli depremlerde de bu olumsuz durumların yaşandığına şahit olduk. Bütün bu acı olaylar karşısında yaşanan ruhsal çöküntünün ve barınma problemlerinin annelerin bebekleri ile gerekli düzeyde temas kurmalarına engel olacağı ve dolayısı ile anne bebek bağlanmasını olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir. Ancak literatür incelendiğinde doğal afet sonrası annelerin yaşadıkları temas engelleri ve bunun anne bebek bağlanmasını etkileme

durumunu inceleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bizim çalışmamızda ise doğal afet yaşayan annelerin yaşadıkları temas engellerinin çok düşük bir oranda (%0,6) anne bebek bağlanmasını etkilediği belirlenmiştir. Anne bebek arasında oluşan somut temas engellerinin zamanla soyut engellere neden olacağı söylenmektedir.¹² Dolayısı ile anne ve bebek arasında sağlıklı bir duygusal bağ da gelişemeyecektir. Bu nedenle temas engelleri yaşayan anne ve bebeklerinde bağlanmanın etkileneceğini söylemek mümkündür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Literatür incelendiğinde doğal afet yaşayan annelerin yaşadıkları temas engelleri ile anne bebek bağlanmasını inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Çalışmamızda doğal afet yaşayan annelerin bebekleri ile ilgili temas engelleri yaşadıkları ve bağlanma puanlarının düşük olduğu belirlenmiştir. Temas engellerinin yaşanmasına neden olabilecek doğal afetler gibi durumlarda anne ve bebek arasındaki bağlanmanın nasıl etkilendiğini inceleyen daha fazla çalışmaların yapılması önerilmektedir. Çünkü sağlıklı bir bağlanmanın annelik rolü ve büyüme gelişme üzerindeki olumlu etkileri bilinmektedir.

Araştırmanın Kısıtlılıkları

Bu çalışmanın sadece doğal afet yaşayan anneler ile yürütülmesi çalışmanın önemli bir sınırlılığıdır. Bu nedenle diğer gruplara genellenemez. Ayrıca anne ve bebek arasında bağlanmayı etkileyebilecek fiziksel,

psikolojik, duygusal birçok faktör bulunmaktadır. Bu çalışmada sadece temas engellerinin bağlanma üzerindeki etkisinin incelenmiş olması çalışmanın bir diğer sınırlılığıdır.

Teşekkür

Çalışmamıza katılarak destek olan bütün katılımcılara teşekkür ederiz.

Çıkar Çatışmaları

Yazarlar bu makalenin yayınlanmasıyla ilgili herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

Yazarların Katkıları

M.Y.: Araştırma, kavramsallaştırma, veri toplama, biçimsel analiz, metodoloji, yazma-inceleme, düzenleme, denetim, proje yönetimi.

S.Ö.C.: Araştırma, kavramsallaştırma, veri toplama, biçimsel analiz, metodoloji, düzenleme, denetim.

KAYNAKLAR

1. AFAD. Açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü. 2023 [Erişim Tarihi: 06.09.2024]. Erişim adresi: <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>
2. Yönlü Ö, Karabacak V. Surface rupture history and 18 kyr long slip rate along the Pazarcık segment of the East Anatolian Fault. *J Geol Soc London*. 2024;181(1):1-11.
3. Kipay SS. Deprem gerçeği ve kadın sağlığı üzerine etkileri. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 2023;8(2):855-860.
4. Yakıt Ak E, Aslan E. Deprem ve kadın üreme sağlığı. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*. 2024;10(1):43-51.
5. Demirci K, Avcu T. Afet süreçlerinde kadın bireylerin yaşadığı sorunlar ve çözüm önerileri: İzmir ili örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*. 2021;11(1):86-105.
6. Tor H, Güneş Yüce T. Deprem ve kadın. *Avrasya 7th International Conference on Social Sciences*; 2023;623-635. Bodrum/Muğla, Türkiye.
7. Akça K, Aytekin Özdemir A. Afetlerde bebek beslenmesi ve bakımı. *Yüksek İhtisas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2023;4(2):57-62. doi:10.51261/yiu.2023.1285379
8. CDC. Safety Messages for Pregnant, Postpartum, and Breastfeeding People During Natural Disasters and Severe Weather. 2024 [Erişim Tarihi: 06.09.2024]. Erişim adresi:

- <https://www.cdc.gov/reproductive-health/emergency-preparation-response/safety-messages.html>
9. Beyazıt U, Taşçıoğlu G, Cihirlioğlu FG. A study on the Relationship between self-perception of parental role and marital attitude. *European Journal of Education Studies*. 2018;5(5):98-108. doi:10.5281/zenodo.1472632
 10. Dinç Ş, Balcı S. Baba-bebek bağlanma durumu ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri Dergisi*. 2021;13(1):8-17. doi:10.5336/nurses.2019-72534
 11. Yakıt Ak E, Uyurdağ N. Afetin toplumsal cinsiyet boyutu: Türkiye'nin Diyarbakır şehrinde depremi yaşayan kadınlarla ilgili bir örnek olay incelemesi. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*. 2024;7(1):142-160. doi:10.33708/ktc.1390146
 12. Kömürcü Akik B, Durak Batıgün A. Anne bebek temas engelleri ölçeği (ABTEÖ): Geliştirilmesi ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 2020;12(Suppl 1):235-254. doi:10.18863/pgy.789071
 13. Gündüzalp R, Gürol A. Yenidoğan yoğun bakım ünitesinde bebeği yatan annelerin stres düzeyleri ve anne bebek temas engelleri ile anne bebek bağlanmasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Journal of Midwifery and Health Sciences*. 2024;7(1):114-124. doi:10.5281/zenodo.10926659
 14. Nacar EH, Gökaya F. Bağlanma ve maternal bağlanma konusunda bir derleme. *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology*. 2019;1(1):49-55. doi:10.35365/ctjpp.19.1.06
 15. Büyükdere Atadağ Y, Bozkurt AS. Anne bebek bağlanması: Bir bibliyometrik analiz. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*. 2023;17(3):416-425. doi:10.21763/tjfm.1300444
 16. Dereli Yılmaz S. Prenatal anne- bebek bağlanması. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*. 2013;10(3):28-33.
 17. Başdaş Ö, Sezer Efe Y, Erdem E, Özdemir A, Güneş T, Öztürk MA. Anne bebek bağlanmasını etkileyen faktörler. *YOBU Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 2022;3(2):130-136.
 18. Kuroda Y, Goto A, Koyama Y, Hosoya M, Fujimori K, Yasumura S, et al. Antenatal and postnatal association of maternal bonding and mental health in Fukushima after the Great East Japan Earthquake of 2011: The Japan Environment and Children's Study (JECS). *J Affect Disord*. 2021;278(July 2020):244-251. doi:10.1016/j.jad.2020.09.021
 19. Soper DS. Soper, D.S. A-priori Sample Size Calculator for Multiple Regression. 2024 [Erişim Tarihi: 01.02.2024]. Erişim adresi: <https://www.danielsoper.com/statcalc>.
 20. Altıparmak S, Yılmaz AN, Aksoy Derya Y. The effect of marital adjustment on mother-baby bonding and breastfeeding self-efficacy level. *Medicine Science International Medical Journal*. 2021;10(1):174-178. doi:10.5455/medscience.2020.10.224
 21. Engin N, Ayyıldız T. Anne-bebek bağlanmasının annelik algısı ve bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 2021;5(3):583-596. doi:10.46237/amusbfd.947004
 22. Karakulak Aydemir H, Alparslan Ö. Anne- bebek bağlanma ölçeğinin Türk toplumuna uyarlanması: Aydın örneği. *Çağdaş Tıp Dergisi*. 2016;6(3):188-199. doi:10.16899/ctd.
 23. Karagöz Y. SPSS AMOS META Uygulamalı Nitel-Nicel-Karma Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği. 2. Baskı. Genç Ofset/Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti., 2019; 352-354.
 24. Çelik Ş, Satılmış İG. Konjenital kalp anomalili 0-3 aylık bebeği olan annelerde postpartum uyum sorunları ve annelik deneyimleri. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi (KASHED)*. 2023;9(2):22-35.
 25. Karaağaç H. Hastane afet yönetim sürecinde tıbbi sosyal hizmet uygulamaları: Kahramanmaraş depremleri üzerine bir değerlendirme. *Afet ve Risk Dergisi*. 2023;6(3):1154-1166. doi:10.35341/afet.1282653
 26. Pınar Ş, Kökcü Doğan A. Yeni çocuk sahibi olmuş ebeveynlerin anne baba rolüne hazır olma durumu ile sosyodemografik özelliklerinin karşılaştırılması. *STED / Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*. 2020;29(4):255-266. doi:10.17942/sted.751964
 27. Başarıkan R, Seki T. Boşanma yaşantısı olan bireylerin yaşamda anlam ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile travma sonrası büyümeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2023;12(1):258-269. doi:10.33206/mjss.1166664
 28. Nordahl D, Rognmo K, Böhne A, Landsem IP, Moe V, Wang CEA, et al. Adult attachment style and maternal-infant bonding: The indirect path of parenting stress. *BMC Psychol*. 2020;8(58):1-11. doi:10.1186/s40359-020-00424-2
 29. Çankaya S, Dereli Yılmaz S, Can R, Değerli Kodaz N. Postpartum depresyonun maternal bağlanma üzerine etkisi. *ACU Sağlık Bil Derg*. 2017;2017(4):232-240.
 30. Diniz BP, Grisi SJFE, de Souza DM, Ferrer APS. Mother-infant bonding and postpartum depression during the COVID-19 pandemic- a risk for nurturing care and child development. *Revista Paulista de Pediatria*. 2024;42(2):e2022151. doi:10.1590/1984-0462/2024/42/2022151
 31. Mazúchová L, Kelčíková S, Maskalová E, Malinová N, Grendár M. Mother-infant bonding and its associated factors during postpartum period. *Journal of Nursing and Social Sciences Related to Health and Illness*. 2021;23(2):126-132. doi:10.32725/kont.2021.018
 32. Tukamushabe P, Ngabirano TD, Okonya JN, Saftner MA. Prevalence and factors associated with impaired maternal-infant bonding among mothers attending young child clinic in Kampala, Uganda. *Int J Environ Res Public Health*. 2024;21(6):665. doi:10.3390/ijerph21060665
 33. Özşahin Z, Akça E, Gökbulut N. Postpartum depresyon düzeyi ile maternal bağlanma arasındaki ilişki. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*. 2020;8(3):715-724. doi:10.33715/inonusaglik.757249
 34. Karaman O, Bal Yılmaz H, Karaköse Ö. Deprem bölgesindeki yenidoğanın bakım yönetimi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*. 2024;11(1):151-156. doi:10.52880/sagakadeg.1298702